

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VII.

V sredo 4. maliga serpana (julija) 1849.

List 27.

Slovenci smo!

(Za petje.)

Slovenci smo mi!
Tako nas zgodbe glasijo,
Tako nas bôji slavijo,
Kup'ca ljubezni časti:
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
V mirni ljubezni živimo,
Kreg in raspertje bejžimo, —
Naša priljudnost slovī.
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
Véro, Cesarja braniti,
V sili očastvo rešiti,
Damo življenje in kri.
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
Raji bi v pokopu trohnéli
Kakor v sramoti medléli; —
Prost le Slovenec živi!
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
Zvestim prijatlam k radosti
In neprijatlam k britkosti
Slava nas mati rodi.
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
Bratje! veselo jukajmo,
Steber Cesarstva veljajmo,
Večno Slovenji zvesti!
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
Naj ravno zanke nastavlja
Nam nevošljivost zabavlja. —
Sam se Slovec plemenī!
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi! Jože Virk.

Skušnje zastran turšice, in kako jo k rodovitosti steržev prisiliti.

Že večkrat smo v Novicah priporočevali, de se zamore turšica tudi v visocih, goratih in bolj merzlih krajih saditi; kér se tudi v taci krajih dobro obnaša.

To priporočilo so poterdile zopet nove skušnje na Koroškem, ktere nam v časopisu Koroške kmetijske družbe (Mittheilungen über G. der Landw. und Ind. Kärnthens) gosp. vitez Jakomini razodéva. On je v Terezjim Dvoru v Pliberku (Bleiberg-Nötsch),

ki 2911 čevljev visoko nad jadranskim morjem leži in od kteriga kraja so zmirej pripovedovali, de ni za turšico posebno zavolj ojstre burje pripraven, ki tukaj hudo piše, pervikrat v létu 1846 turšico saditi poskušil in je v létu 1847 in 1848 to skušnjo ponovil.

Njegove skušnje pričajo, de se da turšica tudi tukaj saditi. Sadil jo je na 3 različnih sončnih krajih, ki so bolj ali menj v zavetji ležáli, zadnje dni maliga travna ali perve dni majnika; nastavila je večidel 1, k večimu po dva sterža, dozoréla je konec kimovca. Eno zerno je dalo 25 do 30 zern.

Pa še nekaj družiga je skusil gosp. Jakomini, kar zasluži kmetovavcam oznanjeno biti: kakó seda napraviti, de turšica hitrejši in več steržev nastavi. Vidil je namreč, de marsiktero steblo je imelo že po 2 stêrža ali de je saj eniga nastavilo — druge stebila pa niso še imele nič. Kaj je tedej storil, rast steržev ponaglit?

Kdor vé, kako turšica rase, bo tudi vedil, de vêrh stêbla kakor tudi na stranéh stêbla se pokaže njeno cvetje v podobi mehkih lascov. Na stranéh stêbla, med stêblam in peresi, se razraša v podobi taciéh lás cvetje, ki se cvetje ženskiga spôla imenuje in iz kteriga sterži izrasejo. Drugo cvetje se pa razraša na vêrhu stêbla, in je cvetje možkiga spôla. Kdor hoče rast steržev pomnožiti, naj tisto cvetje vêrh stêbla, kakor hitro se izmed perja prikaže, berž izmed perja do dobrega izpulī. Skušnje učijo, de se po tem takim veči moč stêblu ohrani, de bolj na spodno cvetje poganja in takó več steržev obrodí. — Tudi gosp. Jakomini poterdi koristnost tega ravnanja in ga priporoča kmetovavcam, kadar vidijo, de nektère stêbla nočejo steržev nastavljati, akoravno se zraven njih druge stêbla lepo obnašajo. Izpukajte ali izpulite tedej pri taci medlih stêblih verhno cvetje — in, če ne več, saj en sterž se bo v enim tednu pokazal.

Od škodljivosti belih metuljev.

Vprašanje.

Pri nas je léta prav veliko belih metuljev, kterih druge léta ni bilo toliko, pa tudi ne še zde. Bojimo se, de bi nam kaj ne škodovali s svojo zalego. Končujemo jih s pobijanjem; pa se le malo pozná. Kaj se vam zdí: ali bi se mógli ti metulji še na kako drugo vižo ložej pokončati, in kakó se jim pravi? kje imajo zalego in kdaj? kaj hudiga imamo od nje pričakovati? Meni se zdí, de jo na zelje radi denejo, in gosence potem zelju škodujejo. Dajte nam, ljube Novice, kak dober svét, če ga imate. D.

Odgovor.

Če so perutice imenovaniga beliga metulja bele, čez in čez s črnimi žilicami preprežene, po verhnih

ali sprednjih peruticah pa na krajih kakor s pepélam na majhne trivogle poštopane, je ta metulj beli drevesni metulj, (*Baumweissling*, *Pentia Crataegi*), od kteriga je bilo v Novicah že večkrat govorjenje; gosenca tega metulja je ena nar škodljivših med vsimi, in treba je, de si vertnarji na vso moč prizadevajo, jo pokončati.

Teh belih metuljev je zató létas toliko, kér so kmetje in vertnarji zanemarili pozimi gosence pokončavati, ki so se na drevesih v vsahnjeno in skupej zvito perje zapredle. To zapréjo z dreves otřebiti in jo v oginj vreči, ne prizadene veliko truda in se da skozi celo zimomoter do mesca sušca z velikim pridam storiti, če se vsi kmetje in vertnarji — vsak na svojim vertu — tega dela lotijo. Ako se pa to ne stori in te gnjezda ne pokončajo, se oživé po spomladanskim soncu gosence in toliko bolj drevesa poškodujejo, kér se berž čez mlade poganjke in mlado perjiče spravijo in drevesa do goliga objedó.

Že pred 3 tedni je začela bela metuljka svoje jajčika v majhnih rumenih kupčkih večidel na zgornjo plat drevesniga perja položevati, kjer jih pridni sadjoreje lahko zapazi in pokonča. En tak kupčik ima 60 do 140 jajčik, — tako perje naj se tedej odtèrga, dobro potèpta in zakopá, ali pa v oginj verže. Pridni sadjoreje zamore takó venim dnevu veliko tavžent jajčik, tedej tudi veliko tavžent prihodnjih gosenc pokončati! Mende se majhni trud s tem obilno splača!

Razun tega drevesniga metulja so še drugi beli metulji, ki grejo čez kapus (zelje, ohrovt), répo, ogeršico, gorčico (ženf), in od teh zeliš tudi mnogoverstne imena imajo.

Kapusni beli metulj (*Kohlweissling*, *Pentia Brassicae*) ima zgornje in spodnje perutnice bele, zgornje perutnice pa imajo precej širok čern okraj, metuljka pa zraven tega še dve okrogli černi lisi na obojih zgornjih perutnicah, na spodnjih perutnicah pa tudi černo trivoglatno liso. Ta metuljka polaga jajčka na spodnjo plat zeljnatiga perja. Ti metulji začnó sicer enmalo pozneje okoli létati; vunder nekteri metulji tega pleména že zde po travnikih letajo in se po cvetlicah vsédajo.

Loviti jih in jajčka pokončevati je edini pa gotovi pomoček zoper tega škodljiviga merčesa.

To častiti, gospod! naj vam bo odgovor na Vaše vprašanje. Bog daj! de bi več takó marljivih in skerb-
nih móž bilo, kakor ste Vi! Šmidt. *)

Iz postav za ohranjenje gojzdov od cesarice Marije Terezije danih.

(Dalje.)

18) Desiravno pa take zastane drevésa imajo suho verhovino in gnjile véje, so vender le včasih v sredi dobre za derva, kole ali skodle, zatorej naj tiste ljudi, kterim take drevésa za plačilo perpusté, permorajo, de naj verhovino in druge drevésne ostanjke sklestijo, odberejo, in takó gojzd popolnoma otřebijo, in kér

19) Nekteri hribje niso več gojzdu podobni, je tedej Naša mila volja take hribe iztrébiti in gojzde čisto posékati, derva k pridu storiti, in pa potlej zemljo zorati, pognojiti in nove drevésa zasejati.

20) Preden se terdne drevésa sékati začnó, naj se vse polomljene véje, poderte, ali vsušene drevésa, kar je mogoče, poišejo, in k pridu storé; potlej naj še le v odbranim krajih terdne in zdrave drevésa začno sekati, kolikor jim jih je tréba.

*) Odbornik kmetijske družbe, gosp. F. Schmidt, ima v tem razdelku kmetijstva nar večí vednost, torej smo ga naprosili, de naj on odgovor da na postavljeno vprašanje.
Vredništvo.

21) Kar pa mlade drevésa, kader so stare posekane, zadene, je to drugi del gojzdniga gospodarstva, za mlade drevésa ali podraslike vso mogočo skerb imeti. Zapovémo tedej, de naj okoli posekaniga kraja, kadar je čisto iztrébljen, ako se da, od vsih strani zagrade ali globòki graben okoli in okoli skopajo, de živina ne bo móгла noter, in de se nove pota in steze skozi ne delajo; ampak le štare pota naj se ohranijo, vse nepotrebne pota pa naj se zadelajo, posebno naj pa živine noter varujejo. Nar večí škodo mladim drevésam delajo goveja živina, ovcé in kozé, kér mladim drevésam, če jih le morejo doséči, vse verhove objedó, in takó na enkrat vso gojzdnó podrašino končajo. Po tacih krajih tedej pasti, kjer se gojzdu škoda déla, je oestro prepovedano, ampak le ondi naj pasejo, kjer imajo že stare spašnike in kjer so drevésa že odrašene. Tistim kmétam ali osebenikam, kteri bliz gojzda prebivajo, je prepovedano kozé rediti. Le samo v tistih gojzdih, kjer se derva ne morejo prodati, ampak večidel sgnijó, je še nekaj časa perpušeno pasti in sicer takó dolgo dokler derva brez vse vrednosti ondi ostanejo; zraven tega je pa tréba skerbeti, de bližnjim soséskam ali če se nove vasi zadelajo, tudi tém sčasama derv ali lesá ne zmanjkuje.

22) De se gojzdnim gospodarjem nič perhodkov ne odverne, se tedej svinjam, ktere morajo porungeljne pervézane iméti (*geringelt sein müssen*) in od kterih se plača, paša po želodu v velicah gojzdih dopustí (kér bi sicer grajšine in gojzdní gospodarji, kteri imajo do želoda pravíco, preveliko perhodka zgubili), za svinsko pašo pa vender je tréba posébné kraje odločiti, in ne ondi kjer so drevésa posekali, in le ene za sème pustili, de za podrašino potrebniga seména svinje ne pojedó.

23) De se tedej mlade drevésa ohranijo, zapovémo, de naj varjejo škode, kadar mlade bréze za legnarje, copane, ali za žerdí sekajo; naj ne delajo po gojzdu novih potov, de bi vozili po njih, ampak kar vsékajo, naj izlečejo ali iznesó. Tudi naj skerbé, de brezove legnarje in lojternice le ondi sekajo, kjer so druge mlade drevésa že toliko odrastle, de se jim s tem nobene škode ne stori. Kjer se mlad gojzd zadeluje, in kjer je tedej prepovedano pasti, ondi je tudi prepovedano listje grabiti.

24) Bukove in hojove prékle, tudi late naj samo ondi sekajo, kjer je dobro in koristno, de jih potrebijo, in preč spravijo, preden velike drevésa poderejo.

25) Sicer se pa tudi take reči, to je, skodle, rante, kole, préklje in kar je sicer tačiga lesá, lahko prodajo; per tem gospodar kej skupi in ljudém kej zaléže; zatorej je tréba, de tačiga lesá varjejo in za derva ne sosékajo.

(Dalje sledí.)

Jurče razlaga svojimu strícu

cesarski patent od 4. sušca zastran desetíne, tlake in družih dávšin.

Tretje pismo.

Ljubi stric!

Práv imate, de ste mi pisali in me opomnili, de mi je unidan zadnji konec 2. razdelka cesarskiga patenta v peresu ostal, kteriga tudi nekoliko bolj razjasnjeniga želíte in ki se takóle glasi: „Ravno te deželne komisije bojo tudi presodile, ktere davšine imajo po 5. razdelku patenta od 7. kimovca 1848 z nehanjem njim nasprotnih pravíc nehati.“ — Vidíte, ljubi stric! to se takóle zastopi: Kmet je — postavim — grajšini eno ali drugo tlako delati mógel; nektera grajšina mu je pa nasproti kakšín poboljšek dajala, postavim, pri kôšnji mu je dala kosílo, piti, ali kaj družiga, kar od grajšine terjati je tlačan pravíco imel. Zdej, ko je tlaka preč, so tedej tudi te nasprotné